

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

УДК 336.228:330.3

Муталімов В. А.,

к.е.н., здобувач кафедри політекономії факультетів управління і управління персоналом та маркетингу ДВНЗ Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЮ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Mutalimov V. A.,

candidate of economic sciences, the applicant of the Department of political economy faculties of management and personnel management and marketing of the Kyiv national economic University named Vadim Hetman

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON THE LIBERALIZATION OF INTERNATIONAL TRADE RELATIONS

АНОТАЦІЯ. Розкрито роль і місце глобалізації та лібералізації міжнародних торговельних відносин. Проведено аналіз економічних свобод в Україні і Росії як факторів лібералізації міжнародних торговельних відносин.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобалізація, економічні свободи, лібералізація, міжнародні торговельні відносини.

ABSTRACT. Disclosed the role and place of globalization in the liberalization of international trade relations. The analysis of economic freedoms in Ukraine and Russia as the factor of liberalization of international trade relations.

KEY WORDS: globalization, economic freedom, liberalization of international trade relations.

Постановка проблеми. Проблематика забезпечення макроекономічної стабільності, у зв'язку з активізацією глобалізаційних процесів, і обумовлена цим лібералізація відносин на світовому ринку, набуває, на сучасному етапі, дедалі більшого значення.

Міжнародна торгівля в багатьох країнах є привілейованою сферою діяльності. У теж час, торговельні відносини на світовому рівні підпадають у поле міжнародних юрисдикцій, а саме, правил, норм і принципів Світової організації торгівлі (СОТ).

Усе це надзвичайно актуалізує необхідність визначення та аналізу глобальних невизначеностей, ризиків і загроз макроекономічній стабільності та економічній безпеці країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика глобалізації та поширення її впливу на суб'єктів світової економіки на сьогодні є актуальною темою, проблематики якої присвячено багато робіт зарубіжних і вітчизняних учених і практиків. Зокрема, роботи А. Тоффлера, А. Моррісона, А. Гальчинського, О. Білоруса, Д. Лук'яненко, В. Іноземцева, В. Василенко, С. Варналія та ін.

Теоретичні аспекти лібералізації економіки досить широко висвітлені в роботах Ф. Хайєка, М. Фрідмана, Дж. Саллівана, Про. Пасхавера, В. Дубровського, І. Бураковського та ін.

Мета статті. Розкрити суть глобалізації та її вплив на процес лібералізації основних міжнародних відносин.

Виклад сучасного матеріалу дослідження. Глобалізаційні процеси спричинили глибокі трансформаційні перетворення в світовій економіці і привели до зростання взаємозалежності її елементів. Глобалізація поряд із створенням сприятливих можливостей для сталого ефективного розвитку системи світогосподарських зв'язків одночасно висуває все жорсткіші вимоги до бізнесу, стандартів підприємницької діяльності, виробничо-технічним рівням і якості продукції. Однак, крім переваг і додаткових можливостей розвитку, зумовлені глобалізаційними процесами, слід враховувати і потенційні загрози процесу глобалізації.

Як зазначає фінансист Дж. Сорос, однією з основних причин поширення негативних наслідків процесу глобалізації є, по-перше, те, що політичною елітою багатьох країн на озброєння взято ідею ринкового фундаменталізму або вільного підприємництва, по-друге, має місце недооцінки регулювання економічного розвитку в планетарному масштабі, тобто, «ринкові сили, якщо їм надати повну владу, навіть у чисто економічних і фінансових питаннях, викликають хаос, і зрештою можуть привести до падіння світової системи капіталізму» [3, с. 23].

Таким чином, першочерговим завданням держави є вирішення існуючих проблем підприємництва шляхом створення нових підходів щодо його розвитку та ефективного функціонування і забезпечення піднесення його ролі і значущості в національній економіці до загальносвітового рівня, а саме забезпечити зростання кількості зайнятих до рівня 25—30 % працездатного населення і частки виробництва до рівня 25 % від ВВП.

Саме тому, починаючи з 2010 р. в Україні відбувається відповідне реформування, спрямоване на лібералізацію та дерегуляцію

бізнесу, з метою нарощування його підприємницького потенціалу та загальноекономічної громадського вкладу.

Лібералізація — розширення свободи економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності, зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність, розкріпачення підприємництва.

Так, російський економіст А. Ілларіонов трактує лібералізацію економіки як розширення економічних свобод, свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних та адміністративних обмежень приватної ініціативи [1].

На сьогодні лібералізаційні процеси у світовій економіці набули ознаки глобальної тенденції, що обумовлює підвищений увагу до них з боку держави [2, с. 17]. Саме лібералізація світових ринків має забезпечити зростання ділової активності бізнесу.

Особливої уваги питання лібералізації світових ринків потребують в умовах глобальних економічних криз.

Так, зокрема, уряди провідних країн на зустрічі G20 у листопаді 2008 р. відзначили, що реформи і кроки по виходу з кризи будуть успішними тільки в тому випадку, якщо вони будуть базуватися на збереженні ринкових принципів, зокрема принципу верховенства права, поваги до приватної власності, відкритості торговельних та інвестиційних ринків і ефективного регулювання фінансових систем.

У меморандумі G20 відзначено, що найістотнішим є збереження принципу відмови від протекціонізму і застосування заходів, що стимулюють експорт [4]. Така думка була підтверджена на черговому саміті G20, де зазначалося: «єдино впевнена основа для життєздатного глобального процвітання для всіх — це відкрита світова економіка, заснована на ринкових принципах, ефективному регулюванні та сильних глобальних установах» [5].

Однак, у питанні лібералізації зовнішньоекономічної діяльності необхідно знайти відповідний баланс інтересів національних і глобальних, оскільки рівень економічного розвитку держави не дозволяє в повному обсязі ігнорувати протекціоністські заходи.

Особливо ця проблема актуалізується у зв'язку з розвитком СОТ — головного інституту лібералізації світової торгівлі з 1995 року. Підтримка експортерів і захист товаровиробника для внутрішнього ринку повинні бути врівноважені із загальносвітовими лібералізаційними процесами в інтересах вітчизняної економіки.

При цьому важливими показниками оцінки лібералізації внутрішнього і зовнішнього ринків, на думку укладачів рейтингу Index of Economic Freedom, є рейтинг економічних свобод [6], що демон-

струють рівень лібералізації внутрішньої економіки. Дані рейтинги економічних свобод (Index of Economic Freedom) щорічно надаються американським дослідницьким центром «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation) і публікуються в газеті The Wall Street Journal.

Дійсно, вільна економіка успішніша в своєму розвитку, однак для оцінки успішності розвитку тієї чи іншої економіки об'єктивніше використовувати реальні макроекономічні індикатори — темпи економічного зростання, рівень інфляції, продуктивність праці, ступінь модернізації, інвестиційна активність, рівень розвитку інфраструктури і т. д., більш характеризують ступінь економічного лібералізму.

Очевидно, цим і пояснюються низькі показники України і Росії, тоді як менш розвинені країни (Уганда, Мозамбік, Танзанія, Замбія, Гана), зайняли в рейтингу економічних свобод досить міцні середні позиції.

Таблиця 1

РЕЙТИНГ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ РОСІЇ [9]

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Місце в світовому рейтингу	134	146	143	143	144	139
Індекс економічної свободи	49,9	50,8	50,3	50,5	50,5	51,1
Категорії економічної свободи						
Права власності	30,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Свобода від корупції	25,0	23,0	21,0	22,0	21,0	24,0
Фіскальна свобода	79,2	78,9	82,3	82,7	82,5	86,9
Участь уряду	69,5	70,6	66,5	65,1	48,6	54,4
Свобода підприємництва	52,8	54,0	52,2	50,7	65,1	69,2
Свобода праці	62,2	60,0	59,6	62,9	63,5	52,6
Монетарна свобода	64,4	65,5	62,2	63,1	66,3	66,7
Свобода торгівлі	44,2	60,8	68,4	68,2	68,2	77,4
Свобода інвестицій	30,0	30,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Фінансова свобода	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	30,0
Тип країни	невільна	переважно невільна	переважно невільна	переважно невільна	переважно невільна	переважно невільна
<i>Примітка:</i> дані наведено у відсотках, що показують, наскільки вільною є країна, наприклад, Росія в 2012 р. економічно вільна на 50,5 %, а в 2013 р. — на 51,1 %						

Джерело: составлено автором за даними The Heritage Foundation.

Економічні свободи, як основа лібералізації, експертами The Heritage Foundation визначається як «відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживання товарів і послуг, за винятком необхідної громадянам захисту і підтримки свободи як такої» [7].

У 2013 році економічних свобод у світі не додалося. Хоча середньо світовий Індекс економічної свободи зросли лише на 0,1 пункту і склав 59,6 бали. Основною причиною незначної динаміки зростання економічних свобод виступає посилення державного втручання в економічну діяльність [8], обумовлене, по-перше, глобальною рецесією у світовій економіці, по-друге, посиленням протекціонізму, у зв'язку з необхідністю захисту вітчизняних ринків в системі СОТ, по-третє, необхідністю відстоювання національних інтересів.

Таблиця 2

РЕЙТИНГ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ УКРАЇНИ [9]

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Місце в світовому рейтингу	133	152	162	164	163	161
Індекс економічної свободи	55,3	48,8	46,4	45,8	46,1	46,3
Категорії економічної свободи						
Права власності	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0
Свобода від корупції	28,0	27,0	25,0	22,0	24,0	23,0
Фіскальна свобода	79,0	77,0	77,9	77,3	78,2	78,2
Участь уряду	43,0	39,0	41,1	32,9	29,4	29,4
Свобода підприємництва	44,3	40,5	38,7	47,1	46,2	47,6
Свобода праці	54,3	52,4	57,7	50,0	51,2	49,9
Монетарна свобода	69,9	68,1	61,2	63,2	67,7	71,0
Свобода торгівлі	82,2	84,0	82,6	85,2	84,4	84,4
Свобода інвестицій	30,0	30,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Фінансова свобода	50,0	40,0	30,0	30,0	30,0	30,0
Тип країни	переважно невільна	невільна	невільна	невільна	невільна	невільна

Джерело: составлено автором за даними The Heritage Foundation.

Таким чином, у всьому світі спостерігається тенденція зниження економічних свобод.

Не радують показники економічних свобод і в Росії. Російська Федерація у цьому рейтингу в 2013 році піднялася на п'ять позицій і посіла 139 місце у загальному рейтингу, отримавши 51,1 бал за Індексом економічної свободи (див. табл. 1), але тим не менш, замикає список «переважно невольних» країн, і сусидить у рейтингу з Гвінея-Бісау та В'єтнамом. Серед 43 європейських країн Росія займає 41 місце.

Росія покращила показники в таких сферах, як свобода торгівлі, урядові витрати і фіскальна свобода (податкове навантаження на бізнес у Росії є одним із найнижчих у світі). Однак, за такою важливою позицією, як права власності, ситуація не змінилася, а в сфері трудових і фінансових свобод помітні погіршення.

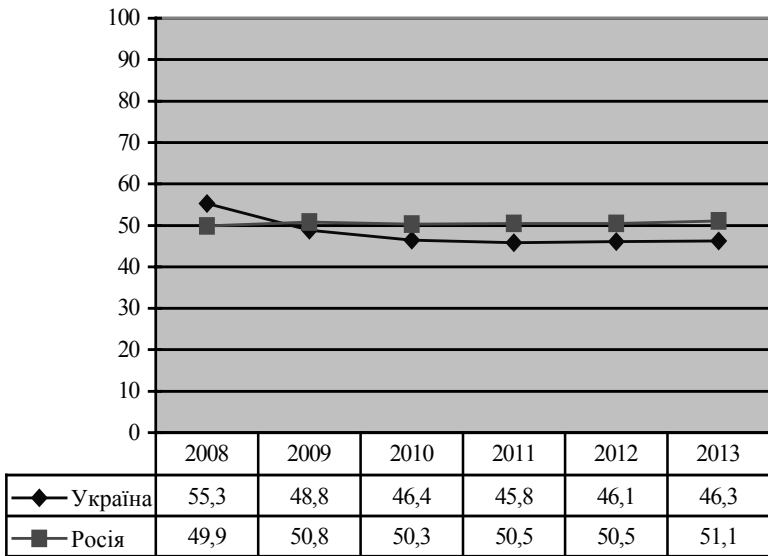

Рис. 1. Індеси економічної свободи України і Росії [9]

За даними рейтингу Україна в 2013 році зайняла в ньому 161 місце серед 177 країн світу і віднесена до групи країн з «невільною економікою» (див. табл. 2). Як наголошується в рейтингу, оцінка економічної свободи в Україні становить 46,3. Дана оцінка є на 0,2 пункту нижче, ніж у минулому році, в першу чергу зниження індексів державних витрат і свободи від корупції. Україна займає останнє місце в списку 43 країн Європи, і її загальний бал (46,3) нижче, ніж середньосвітовий показник (59,6) [9].

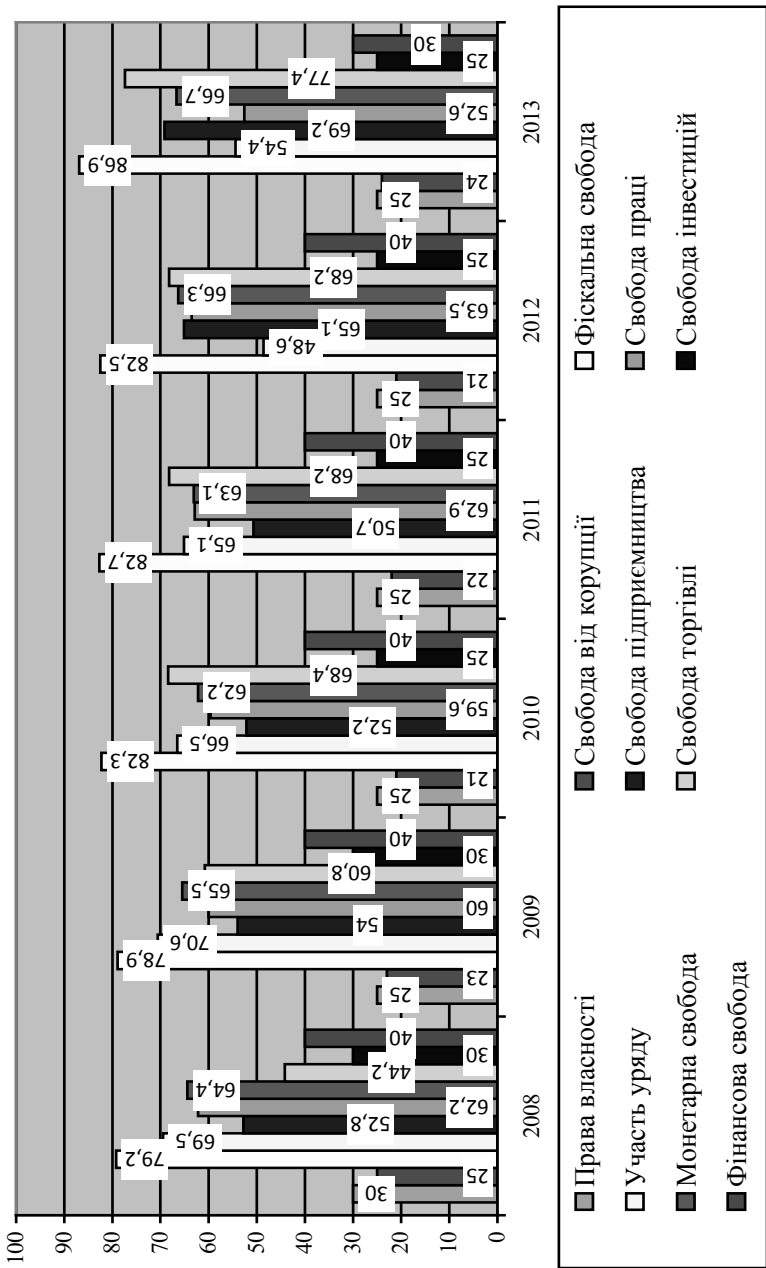

Рис. 2. Динаміка свобод в економіці Росії

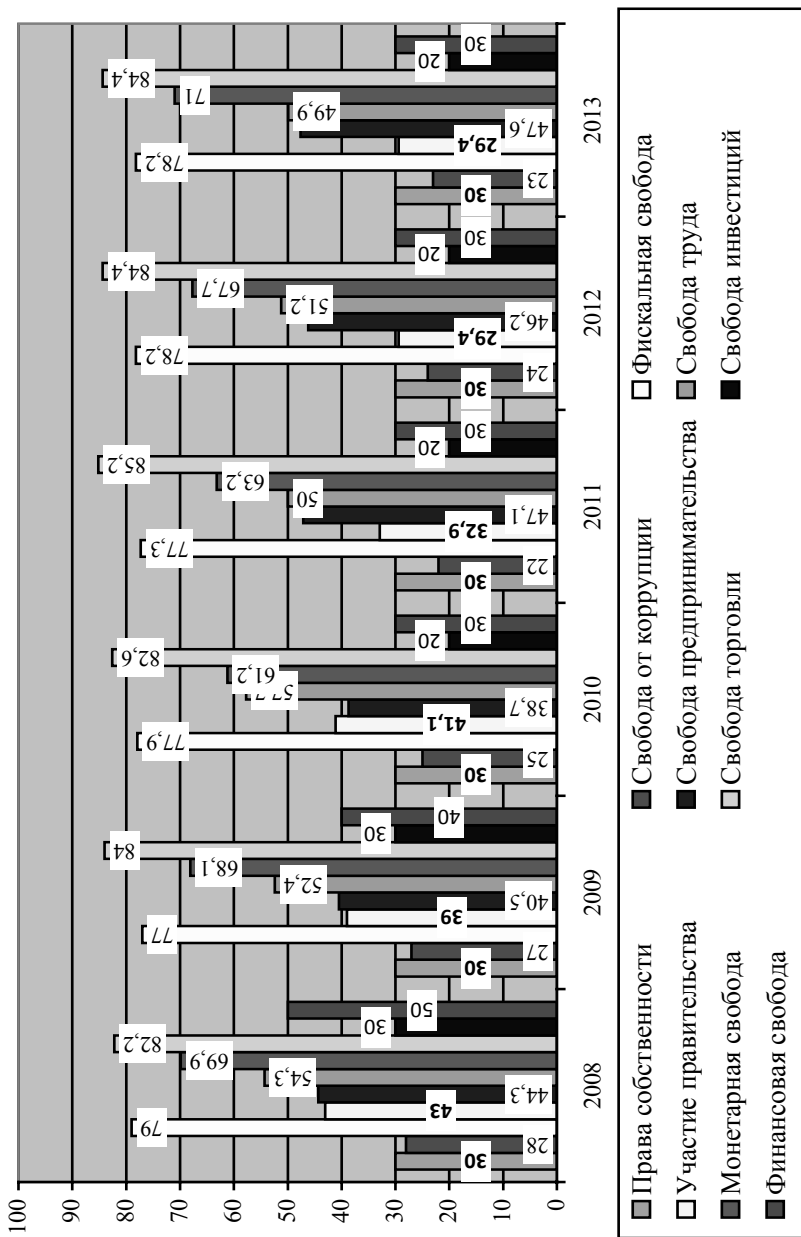

Рис. 3. Динаміка свобод в економіці України

Висновки. Як свідчать наведені показники, в Україні і в Росії є серйозні проблеми з станом економічних свобод, тобто лібералізацією підприємницької діяльності та місцем державного управління в сфері підприємництва. Все це вимагає проведення подальшої адміністративної реформи, спрямованої на формування ефективної системи державного управління та регулювання сфери бізнесу, що забезпечить відповідний її розвитку ступені свободи та лібералізації підприємницької діяльності.

Література

1. *Илларионов А. Н.* Формула процветания [Электронный ресурс] / А. Илларионов; Ин-т Катона; Ин-т экономического анализа : Доклад на конференции «Свобода, торговля и мир: региональная повестка дня», Тбилиси, 26 окт. 2006 г. — Режим доступа : <http://www.cato.org>.
2. *Королевська Н. Ю.* Вплив глобалізаційних та лібералізаційних процесів на розвиток малого підприємництва в Україні // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2012. — № 15(186). — Ч. 1. — С. 113—119.
3. *Сорос Дж.* Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности / Пер. с англ. С. К. Умрихиной, М. З. Штернгарца. — М.: ИНФРА-М, 1999. — 262 с.
4. Офіційний сайт Heritage Foundation. URL: <http://www.heritage.org/>
5. Центр гуманитарных технологий. URL: <http://gtmarket.ru/news/2013/01/10/5277>
6. Doing business 2009. Country profile for Ukraine [Електронний ресурс]. — Way of access : <http://www.doingbusiness.org/documents/countryprofiles/ukr.pdf>. [in English]
7. The global plan for recovery and reform / G20, London, 2 April 2009 [Електронний ресурс].—Way of access: <http://g20.org/documents/finalcommunique.pdf>. [in English]
8. The Heritage Foundation: рейтинг экономической свободы стран мира на 2008 год. URL: <http://gtmarket.ru/news/state/2008/01/15/1573> [in English]
9. Index of Economic Freedom 2013. URL: <http://www.heritage.org/index/explore> [in English]

Reference

1. *Illarionov A. N.* The formula for prosperity [Electronic resource] / A. Illarionov; in-t Cato; Inst. of economic analysis : a Report at the conference «Freedom, trade and the world: a regional agenda», Tbilisi, 26 Oct. 2006 — Mode of access : <http://www.cato.org>. [in Ukrainian]
2. *Corolevsca N. Y.* Influence of globalization and liberalization processes in the development of small entrepreneurship in Ukraine // Bulletin of the East-Ukrainian national University named after Volodymyr Dahl. — 2012. — № 15(186) part.1. — P. 113—119. [in Ukrainian]

3. *Soros J.* The crisis of world capitalism. Open society in danger. Lane. from English. С. К. Умрихиной, М З. Штернгарца. — М: INFRA-M, 1999. — 262 с. [in Russian]

4. Official site Heritage Foundation. URL: <http://www.heritage.org/> [in Ukrainian]

5. Centre of humanitarian technologies URL: <http://gtmarket.ru/news/2013/01/10/5277> [in Russian]

6. Doing business 2009. Country profile for Ukraine [Electronic resource]. — Way of access : <http://www.doingbusiness.org/documents/countryprofiles/ukr.pdf>.

7. The global plan for recovery and reform / G20, London, 2 April 2009 [Electronic resource].—Way of access: <http://g20.org/documents/finalcomunique.pdf>.

8. The Heritage Foundation: the rating of economic freedom of the world countries for 2008. URL: <http://gtmarket.ru/news/state/2008/01/15/1573>

9. Index of Economic Freedom 2013. URL: <http://www.heritage.org/index/explore>

Стаття надійшла до редакції 20.06.2013 р.

УДК: 339.92:330.322.01

Фролова Т. О., д.е.н., доцент
кафедри міжнародних фінансів
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ РОЗРОБЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ТНК

Frolova T. O., PhD, Associate Professor
Department of International Finance
SHEE «Kyiv National Economic
University named after Vadym Hetman»

CONCEPTUAL MODEL DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION INVESTMENT STRATEGIES OF TNC

АНОТАЦІЯ: Розглянуто актуальні проблеми розробки інвестиційних стратегій корпорацій. Проаналізовано принципи формування та реалізації корпоративної інвестиційної стратегії, запропоновано її концептуальну модель.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: стратегії, стратегічний менеджмент, стратегії корпорацій, корпоративні інвестиційні стратегії.